

**Міністерство освіти і науки України
Поліський національний університет
Кафедра бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту**

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ПЕСОЦЬКА КАРИНА ВАДИМІВНА

УДК 657.422.8:631.11

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ
НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ**

Спеціальність 071 – облік і оподаткування

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і тестів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Карина ПЕСОЦЬКА

Науковий керівник
Суліменко Лариса Антонівна
кандидат економічних наук, професор

Житомир – 2021

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліського національного університету

Рецензент: _____

(місце роботи, посада, підпис і прізвище та ініціали)

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____

Голова комісії _____ Тетяна ГАЙДУЧОК _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Висновок кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту за
результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____

Протокол засідання кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та
аудиту № ____ від 05 грудня 2021 року

Завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Юлія МОРОЗ _____

(підпис)

«__» грудня 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Студентка ПЕСОЦЬКА Карина Вадимівна захистила кваліфікаційну роботу з
оцінкою за шкалою _____ ECTS, сума балів _____ за
національною шкалою з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

(підпис)

Ганна МАЙДУДА

(прізвище та ініціали)

Анотація

Песоцька К.В. Організація обліку та контролю розрахунків з покупцями на сільськогосподарському підприємстві. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 071 – облік і оподаткування. – Поліський національний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир. 2021.

У кваліфікаційній роботі обґрунтовано теоретичні положення та здійснено розробку інноваційного проекту щодо обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунками з покупцями сільськогосподарських підприємств.

У кваліфікаційній роботі досліджено сучасні теоретичні підходи до визначення сутності розрахунків з покупцями, розглянуто фактори впливу на розрахунки з покупцями. В процесі проведеного дослідження було сформовано систему ефективного управління розрахунками з покупцями сільськогосподарського підприємства.

Розглянуто особливості організації обліку та контролю розрахунків з покупцями, надано рекомендації з удосконалення бухгалтерського обліку та контролю розрахунків розрахунками з покупцями сільськогосподарського підприємства в сільськогосподарських підприємствах.

Обґрунтована ефективність проведення внутрішньогосподарського контролю за дебіторською заборгованістю в сільськогосподарському підприємстві.

Ключові слова: покупці, розрахунки з покупцями, сільськогосподарське підприємство, контроль, обліково-аналітичне забезпечення.

Abstract

Pesotska KV Organization of accounting and control of settlements with customers at the agricultural enterprise. - Manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 071 - Accounting and Taxation. - Polissya National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr. 2021

The qualification work substantiates the theoretical provisions and develops an innovative project for accounting and analytical management of settlements with buyers of agricultural enterprises.

In the qualifying work the modern theoretical approaches to definition of essence of settlements with buyers are investigated, the factors of influence on settlements with buyers are considered. In the course of the study, a system of effective management of settlements with buyers of agricultural enterprises was formed.

Peculiarities of the organization of accounting and control of settlements with buyers are considered, recommendations on improvement of accounting and control of settlements with settlements with buyers of the agricultural enterprise in the agricultural enterprises are given.

The efficiency of conducting internal control over receivables in an agricultural enterprise is substantiated.

Key words: buyers, settlements with buyers, agricultural enterprise, control, accounting and analytical support.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ.....	8
1.1. Економічний зміст розрахунків з покупцями	8
1.2. Організація обліку та контролю розрахунків з покупцями	13
1.3. Характеристика та аналіз господарської ФГ «Хорс-КЛІМ»	16
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ	21
2.1. Завдання і роль системи обліку і контролю розрахунків з покупцями .	21
2.2. Облік розрахунків з покупцями на сільськогосподарському підприємстві	26
2.3. Система та інструменти контролю розрахунків з покупцями на сільськогосподарському підприємстві	29
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35
ДОДАТКИ	39
Інноваційний проект організація обліку та контролю розрахунків з покупцями на сільськогосподарському підприємстві	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення правильна організація обліку розрахунків з покупцями здійснює особливий вплив на швидкість обертання обігових коштів, яка в свою чергу впливає на зростання платоспроможності будь-якого господарюючого суб'єкта.

Водночас, низька платоспроможність підприємств спричинює появу несвоєчасне погашення розрахунків з покупцями та виникнення дебіторської заборгованості, повернення заборгованості в неповному обсязі, що сприяє виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. В умовах ринкової економіки ключовим чинників підвищення платоспроможності суб'єкта господарювання є раціональна організація обліку розрахунків з покупцями в сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження та розвиток бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків з покупцями зробили: М. Білуха, В. Гавриленко, С. Голов, А. Герасимович, В. Казмирчук, Л. Кіндрацька, Л. Нападовська, А. Озеран, О. Петрик, Н. Ткаченко, В. Усач, Г. Чумаченко, та інші.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та удосконаленні практичних аспектів бухгалтерського обліку та контролю розрахунків з покупцями. Для реалізації мети в ході написання кваліфікаційної роботи поставлені і вирішені наступні **завдання:**

- дослідити економічний зміст розрахунків з покупцями;
- визначити порядок організації обліку та контролю розрахунків з покупцями;
- провести аналіз господарської ФГ «Хорс-КЛМ»;
- визначити завдання і роль системи обліку і контролю розрахунків з покупцями;
- охарактеризувати систему обліку розрахунків з покупцями на сільськогосподарському підприємстві;

– дослідити систему та інструменти контролю розрахунків з покупцями на сільськогосподарському підприємстві

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів щодо бухгалтерського обліку та контролю розрахунків з покупцями сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження є система бухгалтерського обліку та контролю розрахунків з покупцями сільськогосподарського підприємства.

Методи дослідження. в процесі проведеного дослідження були використані такі наукові методи дослідження, як: індуктивний і дедуктивний метод; метод порівняння; логічний метод; метод аналізу, монографічний, метод моделювання та табличний.

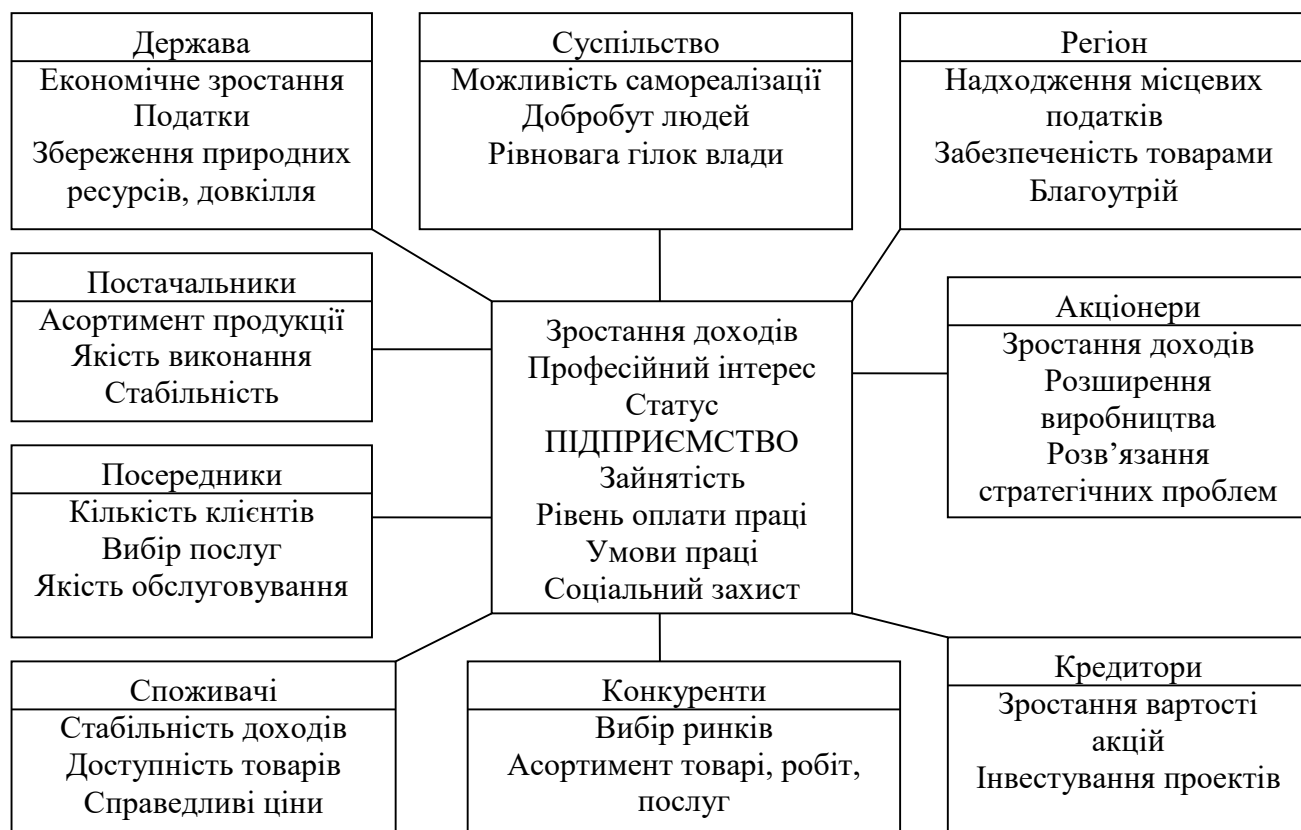
Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти України, міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку, матеріали науково-практичних конференцій, а також облікові й звітні дані ФГ «Хорс-КЛМ».

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ

1.1. Економічний зміст розрахунків з покупцями

У процесі господарської діяльності між суб'єктами господарювання виникають розрахункові взаємовідносини. Ці відносини пов'язані з формуванням основних та оборотних засобів, реалізацією виробленої продукції і наданих послуг, придбанням товарно – матеріальних цінностей, розподілом прибутку.

В умовах сьогодення метою функціонування підприємства є отримання позитивного фінансового результату для задоволення різноманітних потреб (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Підприємство в системі інтересів суспільства

Джерело: розроблено автором на основі [21]

В умовах сьогодення крім формування відносин з приводу реалізації чи споживання товарів та послуг підприємство вступає у економічні відносини з державою, персоналом та власниками, іншими організаціями (рис. 1.2).

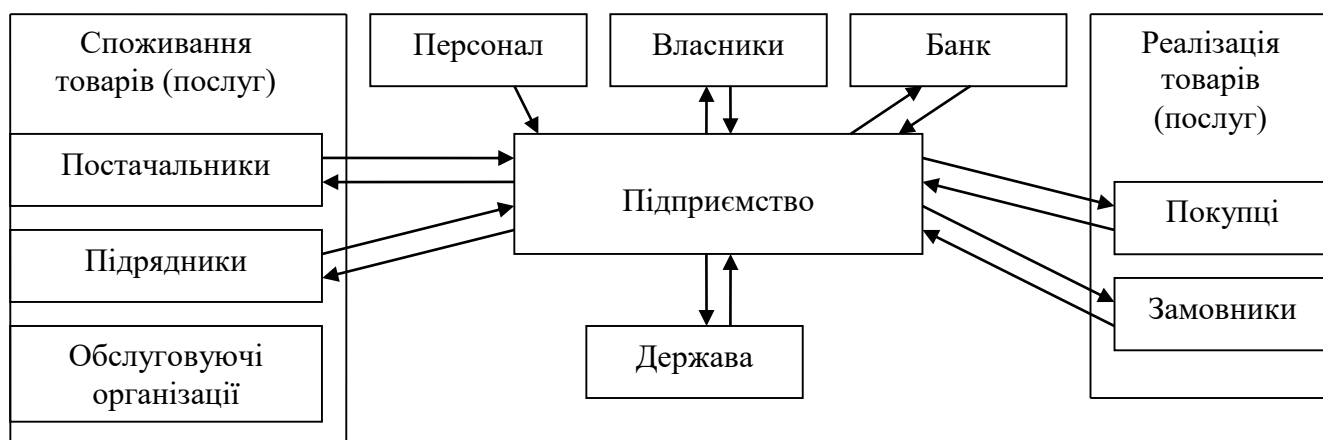

Рис. 1.2 Основні суб'єкти відносин в процесі взаєморозрахунків підприємства

Джерело: узагальнено автором на основі [3]

Процес управління суб'єктом господарювання являє собою постійну взаємодію дій персоналу підприємства щодо виконання функцій управління з метою досягнення мети господарської діяльності та прийняття раціональних управлінських рішень. Загальна схема управління суб'єктом господарювання (рис. 1.3) [3].

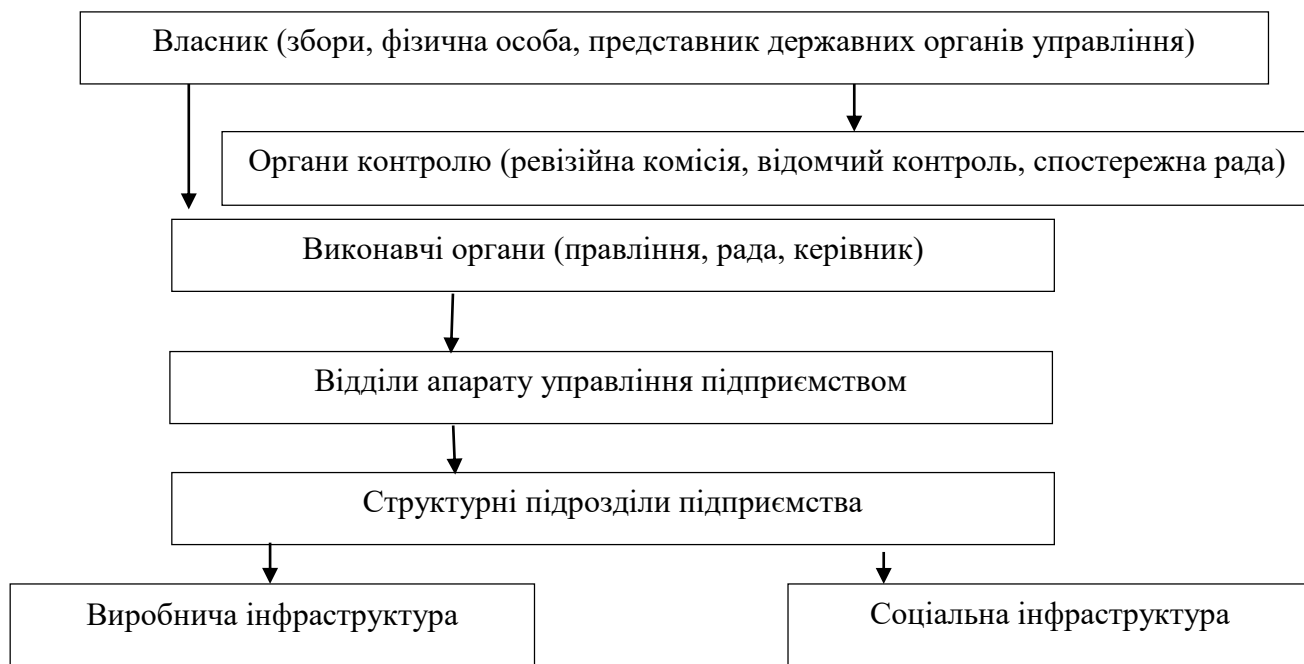

Рис. 1.3. Загальна схема управління суб'єктом господарювання

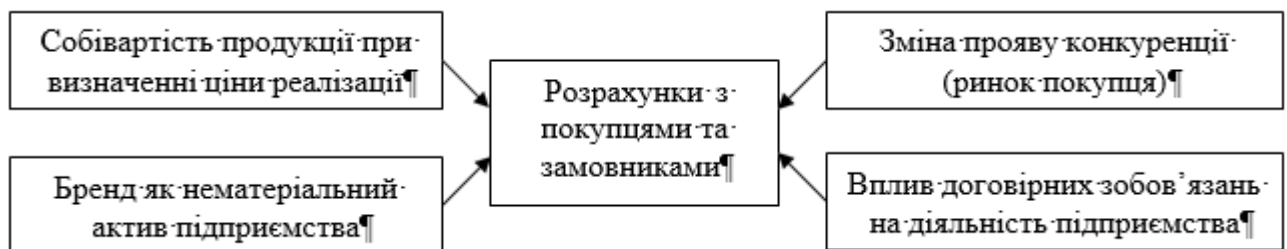
Джерело: узагальнено автором на основі [3]

В умовах сьогодення здійснюючи виробничо-господарську діяльність суб'єкти господарювання вступають в розрахункові взаємовідносини з іншими підприємствами, організаціями. Водночас, правильна організація розрахунків вимагає повного дотримання фінансових розрахунків, вчасної оплати боргів по зобов'язаннях і забезпечення своєчасного одержання коштів за реалізовану продукцію і надані послуги.

Система управління відносинами з покупцями полягає в тому, що із зростанням значення і роль стратегічних завдань в сфері управління господарською діяльністю та відносинами з іншими суб'єктами господарювання на перший план висуваються покупці й управління відносин із ними.

Організація та управління відносинами з покупцями ґрунтуються на ряді стратегічних дій, оскільки саме облік розрахунків з покупцями в організації є особливо важливим, адже помилки та неточності у відображенні даних про розрахунки з покупцями та недотримання норм чинного законодавства, призводять виникнення бухгалтерських помилок.

Водночас, особливого значення набуває аналіз факторів, що здійснюють безпосередній вплив на розрахунки з покупцями в (рис. 1.4).

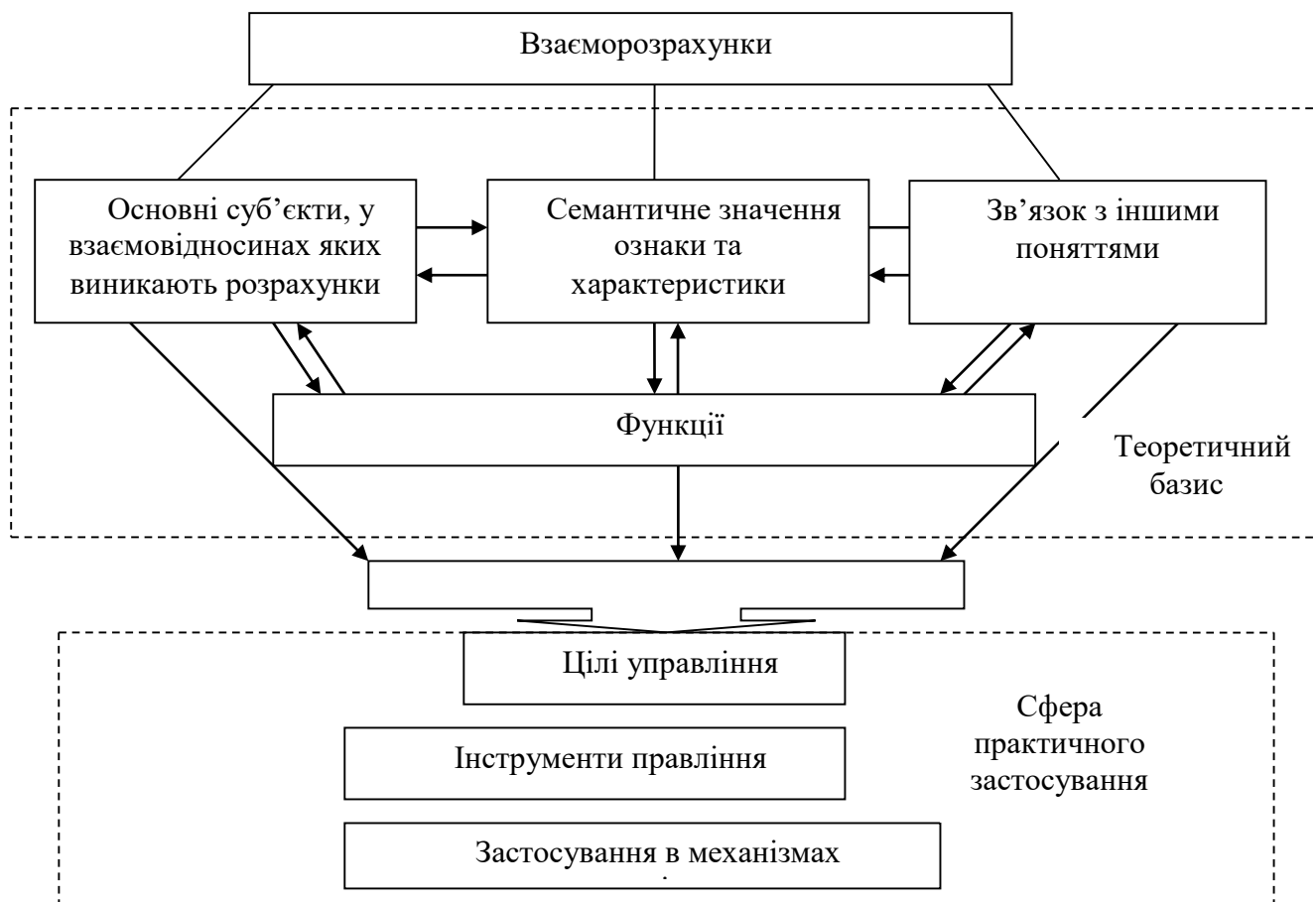

Рис. 1.4. Фактори, які впливають на розрахунки з покупцями сільськогосподарських підприємств

Джерело: узагальнено автором на основі [23]

Взаєморозрахунки відіграють ключову роль в діяльності сільськогосподарського підприємства, адже відображаючи відносини у фінансовій сфері, а також їх стан впливає безпосередньо на фінансовий стан суб'єкта

господарювання (рис. 1.5).

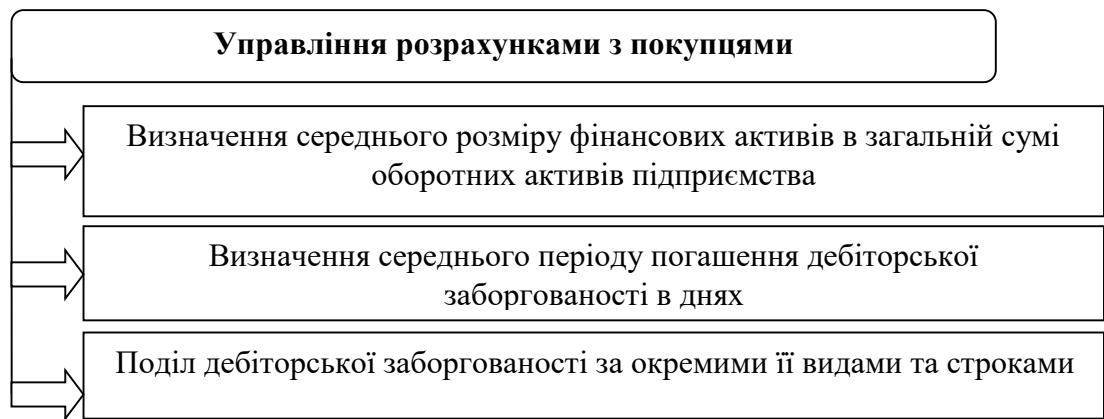

Рис. 1.5. Ключові аспекти з'ясування сутності взаєморозрахунків сільськогосподарського підприємства

Джерело: узагальнено автором на основі [24]

Управління розрахунками з покупцями і замовниками на підприємстві передбачає проведення контролю за оборотністю коштів, адже прискорення оборотності коштів в динаміці протягом року є позитивною тенденцією для підприємства.

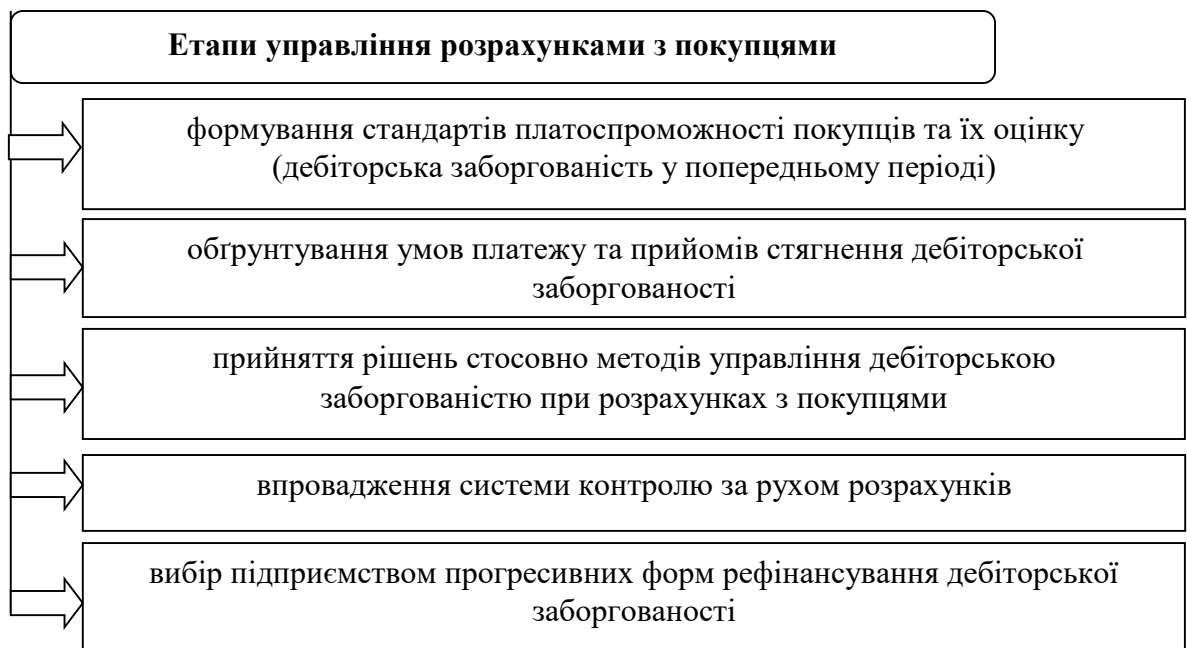
В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що управління розрахунками з покупцями в сільськогосподарських підприємствах передбачає визначення наступних основних моментів, які узагальнено на рис. 1.6.

Рис. 1.6. Схема управління розрахунками з покупцями в сільськогосподарському підприємстві

Джерело: узагальнено автором на основі [16]

Управління розрахунками з покупцями і замовниками в сільськогосподарському підприємстві передбачає розробку і впровадження ефективного його механізму управління, який передбачає такі етапи, які узагальнено на рис. 1.7.

Рис. 1.7. Етапи управління розрахунками з покупцями в сільськогосподарському підприємстві

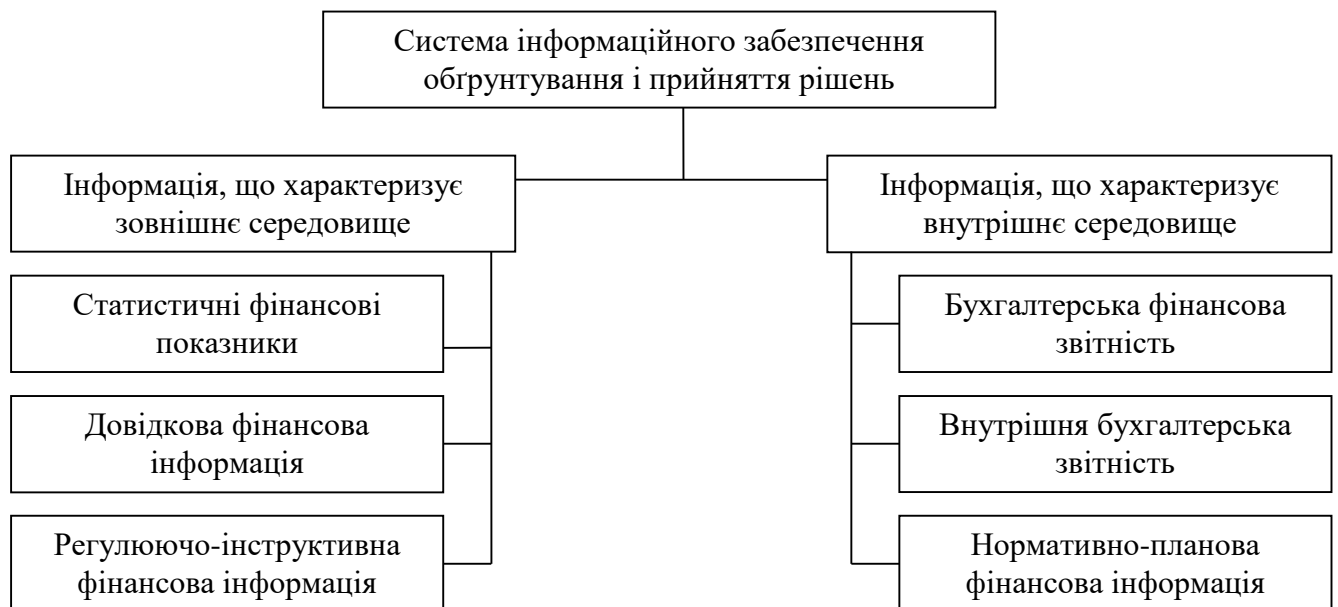
Джерело: узагальнено автором

В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що економічний зміст розрахунків підприємства, як обліково-аналітичної категорії та

визначили, що в процесі господарської діяльності між суб'єктами господарювання виникають розрахункові взаємовідносини.

1.2. Організація обліку та контролю розрахунків з покупцями

Сучасна інформаційна система полягає у швидкому та надійному передаванні даних сформованих системою бухгалтерського обліку. Місце бухгалтерської фінансової звітності в системі інформаційного забезпечення обґрунтування і прийняття рішень узагальнено на рис. 1.8.

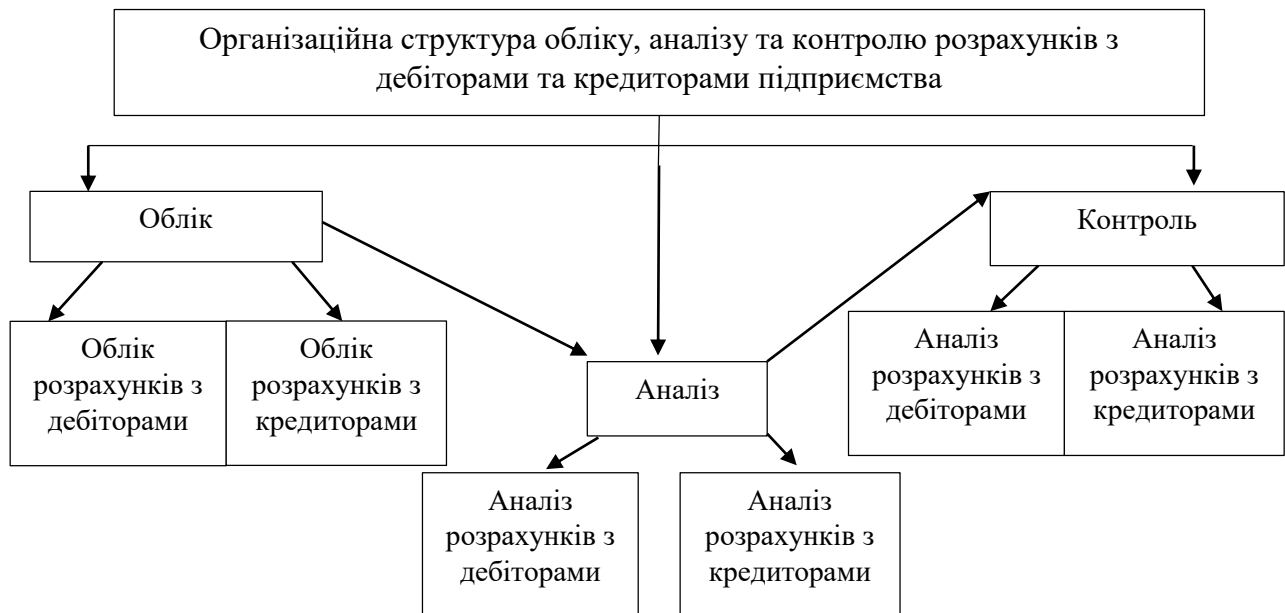

Рис. 1.8. Місце бухгалтерської фінансової звітності в системі інформаційного забезпечення обґрунтування і прийняття рішень

Джерело: узагальнено автором

В умовах сьогодення на ефективність діяльності вітчизняного сільськогосподарського підприємства значною мірою впливає якість та своєчасність підготовки облікової інформації, професійний рівень фахівців бухгалтерської служби, а також належна оцінка сформованих даних, які впливають на прийняття управлінських рішень і здійснюють особливий вплив на організацію обліку та контролю розрахунків з покупцями і постачальниками, а також

відповідно з дебіторами та кредиторами. Для побудови ефективної системи обліку та контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами на сільськогосподарському підприємстві доцільно розробити структуру розрахунків, які пов'язані з ними (рис. 1.9).

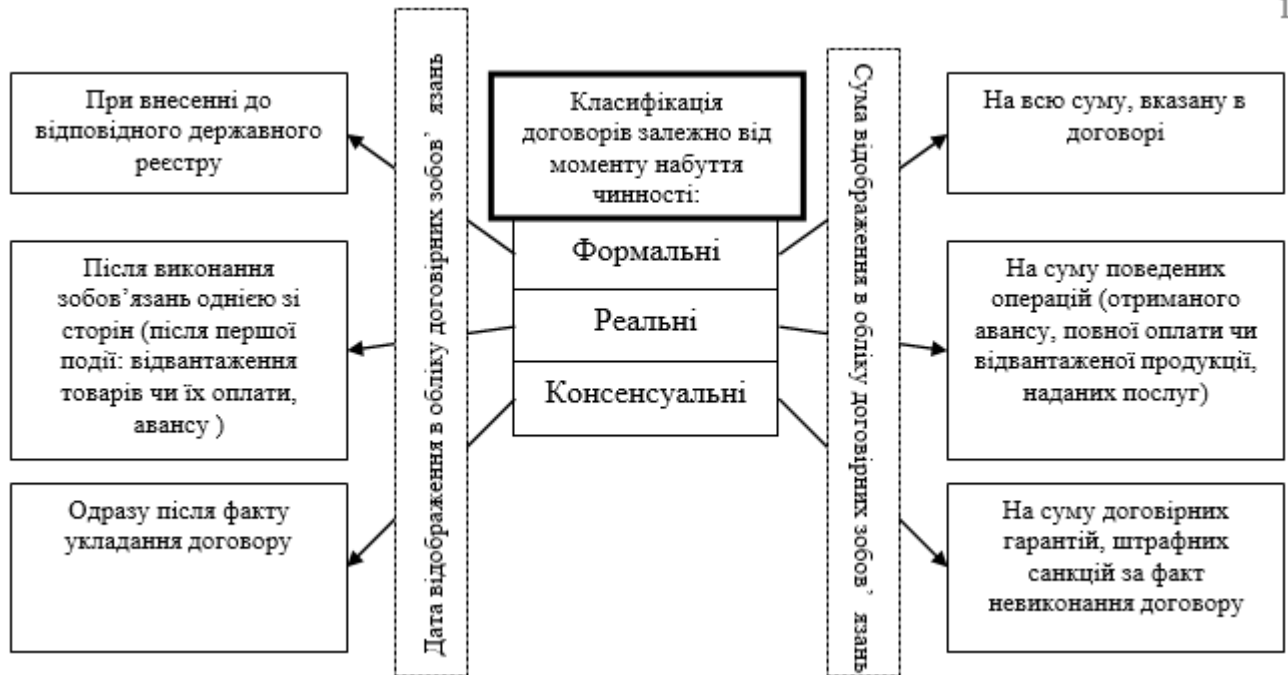
Рис. 1.9 Організаційна структура обліку, аналізу і аудиту розрахунків з дебіторами та кредиторами на підприємстві

Джерело: узагальнено автором

В умовах сьогодення особливого значення в організації обліку розрахунків з покупцями займає порядок та особливості відображення договірних зобов'язань на рахунках бухгалтерського обліку залежно від типів договорів,

Особливості відображення усіх договірних зобов'язань на рахунках бухгалтерського обліку залежно від типів договорів представлено на рис. 1.10.

В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що формування інформаційних ресурсів має велике значення для подальшої оцінки та аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання, які відповідно формуються із різних джерел, що дає змогу здійснити повний аналіз господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Рис. 1.10. Відображення договірних зобов'язань на балансових рахунках бухгалтерського обліку залежно від типу договору

Джерело: узагальнено автором

Водночас, правильна організація обліку розрахунків з покупцями сприяє упорядкуванню інформації, достовірності даних, а також ефективному контролю розрахункових операцій суб'єкта господарювання. В процесі проведеного дослідження з метою позитивного впливу на ефективність управління господарською діяльністю підприємства необхідно правильно і раціонально організувати облік та контроль розрахунків з покупцями на підприємстві, що дасть можливість якісно покращити діяльність підприємства загалом.

1.3. Характеристика та аналіз господарської ФГ «Хорс-КЛМ»

Досліджуване господарство ФГ «Хорс-КЛМ» Попільнянського району Житомирської області відповідно до КВЕД здійснює вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. ФГ «Хорс-КЛМ» створюється з метою сприяння розвитку економіки України, більш повного

задоволення попиту юридичних та фізичних осіб на товари широкого вжитку.
Аналіз складу активів ФГ «Хорс-КЛМ» за 2018-2020 рр. узагальнено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Склад активів ФГ «Хорс-КЛМ» за 2018-2020 рр, тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення 2020 до 2018 рр.	
	2018	2019	2020	+/-	%
I. Необоротні активи:					
Основні засоби	16827	20134	20118	3291	119,6
Первісна вартість	26907	33116	36683	9776	136,3
Знос	10080	12982	16565	6485	164,3
Довгострокові біологічні активи	3694	3860	3520	-174	95,3
Усього за розділом I	20521	23994	23638	3117	115,2
II. Оборотні активи:					
Запаси	32455	27575	37374	4919	115,2
Виробничі запаси	4026	7036	3774	-252	93,7
Незавершене виробництво	17378	15067	15351	-2027	88,3
Готова продукція	11051	5472	18249	7198	165,1
Поточні біологічні активи	3682	4221	3246	-436	88,2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги	1909	3492	7595	5686	У 4,0 р.
Дебіторська заборгованість за розрахунками					
з бюджетом	-	-	193	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	947	937	760	-187	80,3
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті	347	1745	1043	696	У 3,0 р.
Усього за розділом II	39340	37970	50211	10871	127,6
Баланс	59861	61964	73849	13988	123,4

Джерело: узагальнено автором на основі даних фінансової звітності

Аналізуючи показники наявності та стану активів, можна дійти висновку, що за аналізований період вони збільшились з 59861 тис. грн. у 2018 р. до 73849 тис. грн. у 2020 р. тобто на 13988 тис. грн. або на 23,4%.

Це пов'язано із збільшенням необоротних активів на 3117 тис. грн., або на 15,2%, за рахунок збільшення вартості основних засобів на 3291 тис. грн., або на 19,6 %.

Що стосується оборотних активів, то їх загальна величина збільшилась на 10871 тис. грн. або на 27,6 %. В свою чергу це відбулося за рахунок суттєвого збільшення грошових коштів та їх еквівалентів в національній валюті на 696 тис.

грн, або у 3,0 р. та запасів на 4919 тис. грн. або на 15,2 %. Водночас, спостерігається негативне явище щодо збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги на 5686 тис. грн., або у 4,0 р.

Наступним етапом дослідження є аналіз джерел утворення активів підприємства. Дані представлено у вигляді табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Характеристика джерел утворення активів ФГ «Хорс-КЛІМ»
за 2018-2020 рр., тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення 2020 до 2018 рр.	
	2018	2019	2020	+/-	%
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	357	357	357	0	100,0
Додатковий капітал	2215	2215	2215	0	100,0
Нерозподілений прибуток	51280	54858	68364	17084	133,3
Усього за розділом I	53852	57430	70936	17084	131,7
III. Поточні зобов'язання і забезпечення					
Короткострокові кредити банків	3300	-	1000	-2300	30,3
Поточна кредиторська заборгованість за:					
товари, роботи, послуги	1994	3725	407	-1587	20,4
розрахунки з бюджетом	382	154	84	-298	22,0
розрахунками зі страхування	58	81	95	37	163,8
розрахунками з оплати праці	212	295	325	113	153,3
Інші поточні зобов'язання	63	279	1002	939	У 16,0 р.
Усього за розділом III	6009	4534	2913	-3096	48,5
Баланс	59861	61964	73849	13988	123,4

Джерело: узагальнено автором на основі даних фінансової звітності

Аналізуючи складові джерел формування активів ФГ «Хорс-КЛІМ» можна відмітити, що ці показники змінилися наступним чином. В першу чергу треба відмітити збільшення загальної величини балансу на 13988 тис. грн. або на 23,4 %. Протягом аналізованого періоду спостерігається збільшення суми власного капіталу на 17084 тис. грн., або на 33,3 %, за рахунок збільшення суми нерозподіленого прибутку.

Щодо поточних зобов'язань підприємства, то протягом дослідженого періоду сума поточних зобов'язань і забезпечень зменшилася на 3096 тис. грн., або на 51,5

%. Водночас, спостерігається значне зростання інших проточних зобов'язань на 939 тис. грн., або у 16,0 р.

Проаналізуємо склад витрат та елементи операційних витрат ФГ «Хорс-КЛМ» (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Аналіз витрат ФГ «Хорс-КЛМ» за 2018-2020 рр., тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення 2020 до 2018 рр.	
	2018	2019	2020	+/-	%
Адміністративні витрати	964	1242	478	-486	49,6
Витрати на збут	70	189	32	-38	45,7
Інші операційні витрати	1809	1184	547	-1262	30,2
Елементи операційних витрат					
Матеріальні витрати	45791	39389	30908	-14883	67,5
Витрати на оплату праці	9452	11318	12881	3429	136,3
Відрахування на соціальні заходи	2088	2495	2834	746	135,7
Амортизація	1430	2902	3583	2153	У 2,5 р.
Інші операційні витрати	6746	7932	7947	1201	117,8
Разом	65507	64036	58153	-7354	88,8

Джерело: узагальнено автором на основі даних фінансової звітності

З даних таблиці видно, що складові витрат ФГ «Хорс-КЛМ» за аналізований період змінилися. Зокрема, спостерігається зменшення адміністративних витрат на 486 тис. грн. або на 50,4 %, витрат на збут на 38 тис. грн. або на 54,3%. За досліджуваний період спостерігається зменшенням матеріальних витрат на 14883 тис. грн. або на 32,5 %.

Проаналізуємо склад доходів ФГ «Хорс-КЛМ» (табл. 2.4).

Проаналізувавши дані таблиці, можна відмітити, що за аналізований період доходи ФГ «Хорс-КЛМ» змінилися. Так величина чистого доходу від реалізації товарів, робіт, послуг зменшилась на 7270 тис. грн. або на 10,4%. Водночас, підприємство здійснює прибуткову діяльність, оскільки за досліджуваний період чистий прибуток збільшився на 3185 тис. грн. або на 30,9 %.

Таблиця 1.4

Аналіз фінансових результатів ФГ «Хорс-КЛМ» за 2018-2020 рр., тис. грн.

Показник	Роки			Відхилення 2020 р. до 2018 р.	
	2018	2019	2020	+/-	%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	69720	74674	62450	-7270	89,6
Собівартість реалізованої продукції товарів, робіт, послуг)	55825	66986	47914	-7911	85,8
Валовий прибуток (збиток)	13895	7688	14536	641	104,6
Інші фінансові доходи	-	24	418	-	-
Фінансові витрати	731	445	391	-340	53,5
Чистий прибуток (збиток)	10321	4652	13506	3185	130,9

Джерело: узагальнено автором на основі даних фінансової звітності

Порівняння стану дебіторської та кредиторської заборгованості в ФГ «Хорс-КЛМ» узагальнено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей ФГ «Хорс-КЛМ» за 2018-2020 рр., тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення, 2020 р. до 2018 р.	
	2018	2019	2020	+	-
				%	
1. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги	1909	3492	7595	5686	У 4,0 р.
2. Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги	1994	3725	407	-1587	20,4
3. Коефіцієнт співвідношення (2/1)	1,04	1,07	0,05	-0,99	4,8
4. Частка дебіторської заборгованості в поточних активах,%	4,85	9,20	15,13	10,28	У 3,1 р.

Джерело: узагальнено автором на основі даних фінансової звітності

З даних аналітичної табл. 1.5 можна зробити висновок, що в 2020 році, в порівнянні з 2018 роком сума дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги зменшилась на 5686 тис. грн., або у 4,0 р., що є позитивною тенденцією

для підприємства. Також спостерігається зменшення суми кредиторської заборгованості на 1587 тис. грн, або на 79,6 %.

Частка дебіторської заборгованості в поточних активах ФГ «Хорс-КЛМ» у 2018 р. склала 4,85 %, у 2019 р. 9,20 %, а у 2020 р. – 15,13 %. Необхідно відмітити, що велика частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів знижує ліквідність і фінансову стійкість підприємства та підвищує ризик фінансових збитків підприємства. Таким чином, кожен випадок виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості повинен ретельно розглядатись на підприємстві з метою покращення рівня ліквідності і платоспроможності.

Узагальнюючим показником аналізу розрахунків з покупцями та замовниками, як і всієї дебіторської заборгованості є показники оборотності розрахунків, тривалості погашення заборгованості. Розрахунки проведемо в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Розрахунок коефіцієнтів оборотності дебіторської заборгованості в
ФГ «Хорс-КЛМ» за 2018-2020 рр.

№ з /п	Показники	Рік			Відхилення 2020 до 2018 рр. +,-
		2018	2019	2020	
1	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	36,52	21,38	8,22	-28,3
2	Період погашення дебіторської заборгованості, днів	9,86	16,84	43,80	33,94

Джерело: узагальнено автором на основі даних фінансової звітності

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується. Аналізуючи 2018-2020 даний показник зменшився на 28,3 п.

Тривалість погашення дебіторської заборгованості на підприємстві збільшилась в 2020 р. в порівнянні з 2018 р. на 33,94 п.

Проведемо факторний аналіз дебіторської заборгованості (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Дані для проведення факторного аналізу рентабельності дебіторської заборгованості ФГ «Хорс-КЛМ» за 2019-2020 рр.

Показники	Базисний рік (2019 р.)	Звітний рік (2020 р.)
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	4652	13506
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, тис. грн.	3492	7595

Джерело: узагальнено автором на основі даних фінансової звітності

Механізм розрахунку:

1. $P_{об.а0} = (ЧП_0 / B_{з0}) * 100\% = (4652/3492) * 100\% = 133,22$ величина рентабельності дебіторської заборгованості у базисному році;

$P_{об.а ум} = (ЧП_0 / B_{з1}) * 100\% = (4652/7595) * 100\% = 61,25$ умовна величина рентабельності дебіторської заборгованості;

$P_{об.а1} = (ЧП_1 / B_{з1}) * 100\% = (13506/7595) * 100\% = 177,83$ величина рентабельності дебіторської заборгованості у звітному році.

2. Розрахунок міри впливу факторів:

Зміна рентабельності дебіторської заборгованості за рахунок зміни чистого прибутку:

$$\Delta P_{вз чп} = P_{вз1} - P_{вз ум} = 177,83 - 61,25 = 116,58$$

Зміна рентабельності дебіторської заборгованості за рахунок зміни вартості виробничих запасів:

$$\Delta P_{вз об.а} = P_{вз ум} - P_{вз0} = 61,25 - 133,22 = -71,97$$

Загальна зміна рентабельності дебіторської заборгованості становить:

$$\Delta P_{вз} = \Delta P_{вз1} - \Delta P_{вз0} = 177,83 - 133,22 = 44,61$$

3. Визначення балансового зв'язку:

$$\Delta P_{вз} = \Delta P_{вз чп} + \Delta P_{вз об.а}$$

$$44,61 = 116,58 - 71,97$$

$$44,61 = 44,61$$

Таким чином, можна зробити наступний висновок: рентабельність дебіторської заборгованості в ФГ «Хорс-КЛМ» у 2020 р. збільшилась на 44,61 порівнюючи 2019 рік, це відбулося за рахунок:

1) збільшення суми чистого прибутку на 8854 тис. грн. призвело до збільшення рентабельності на 116,58;

2) збільшення суми дебіторської заборгованості 4103 на тис. грн. призвело до зменшення рентабельності на 71,94.

Отже, організація аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві має важливе значення, водночас керівнику ФГ «Хорс-КЛМ» з метою раціональної організації обліку та аналізу дебіторської заборгованості доцільно залучити відповідних фахівців.

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ

2.1. Завдання і роль системи обліку і контролю розрахунків з покупцями

В умовах сьогодення з метою забезпечення зовнішніх та внутрішніх користувачів достовірною, точно та повною інформацією, яка буде мати позитивний вплив на фінансову стійкість та платоспроможність сільськогосподарських підприємств, необхідним є раціональне управління дебіторською заборгованістю. Водночас, суб'єктам господарювання необхідно сформуванати облікову політику, що впливатиме на зменшення дебіторської заборгованості (рис. 2.1).

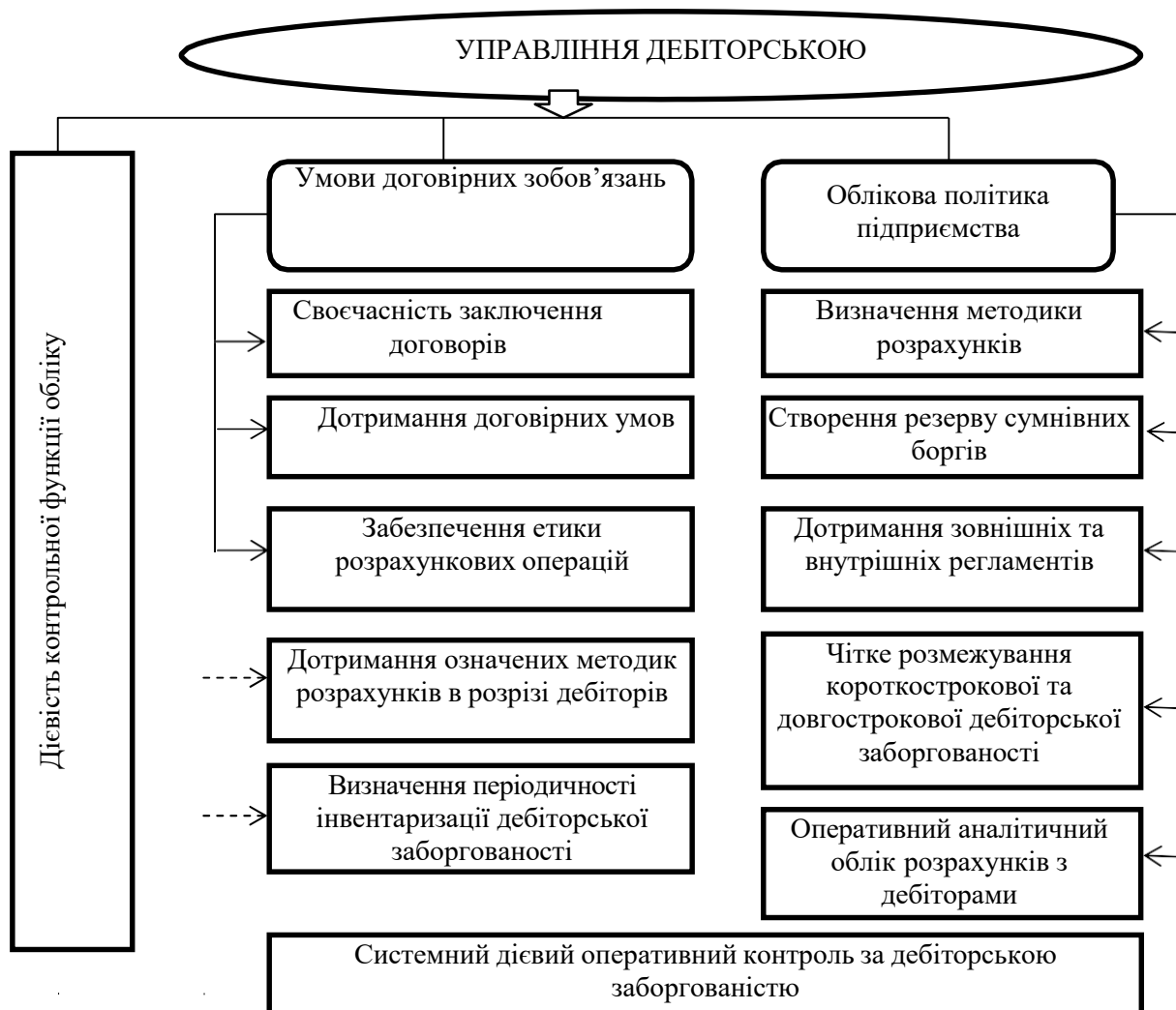

Рис. 2.1. Основні елементи, які сприяють дотриманню ключових основ організації обліку дебіторської заборгованості

Етапи та порядок загального ведення обліку розрахунків з покупцями і замовниками ФГ «Хорс-КЛМ» наведено на рис. 2.2.

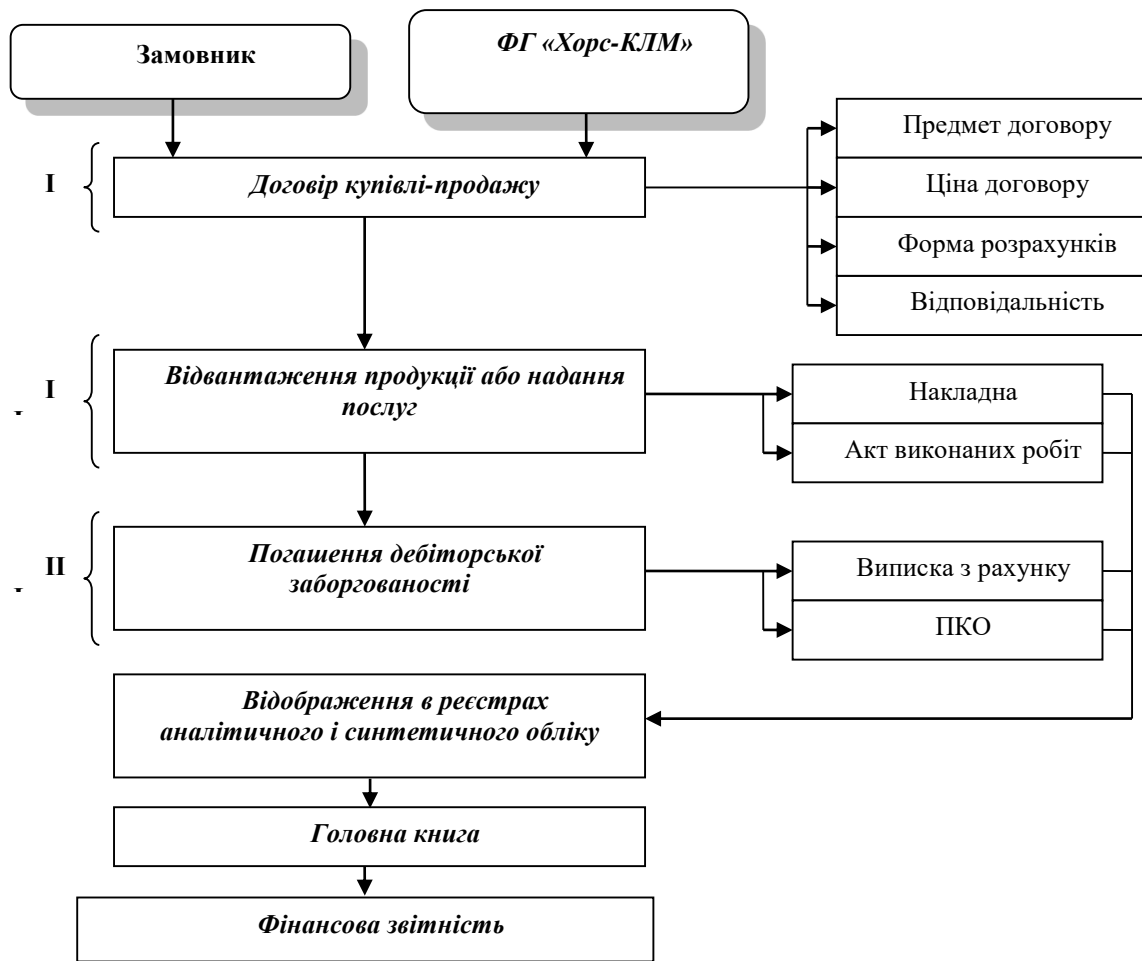
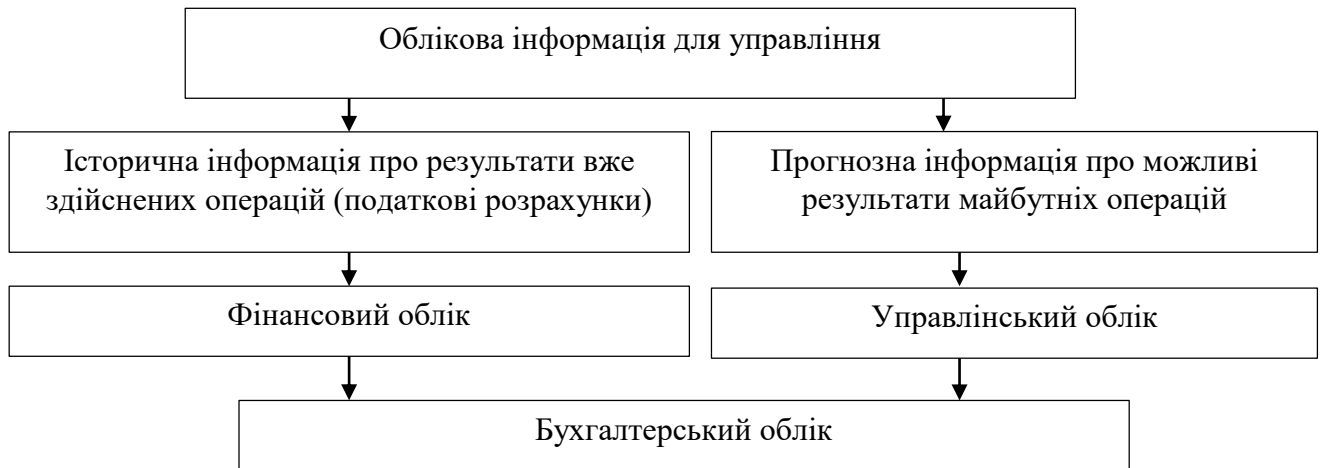

Рис. 2.2 Загальна схема бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями і замовниками ФГ «Хорс-КЛМ»

Джерело: узагальнено автором

В сучасних умовах господарювання основним призначенням інформації обліково-аналітичного забезпечення є надання керівництву ФГ «Хорс-КЛМ» достовірної, повної, точної та своєчасної інформації з метою прийняття обґрунтованих та ефективних управлінських рішень. Водночас, основою такого інформаційного забезпечення є налагоджена система бухгалтерського обліку (рис. 2.3).

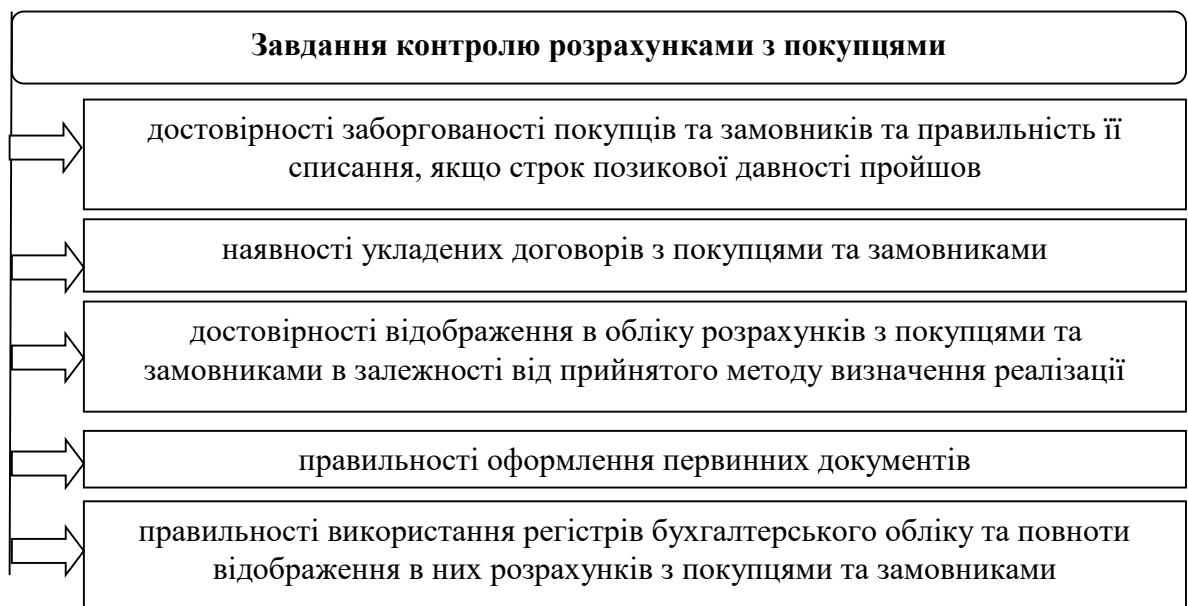

Рис. 2.3. Обліково-аналітичне забезпечення формування системи управління податковими платежами ФГ «Хорс-КЛМ»

Джерело: узагальнено автором

Основні завдання контролю розрахунків з покупцями узагальнено на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Завдання контролю розрахунками з покупцями на ФГ «Хорс-КЛМ»

Джерело: узагальнено автором

Управління розрахунками з покупцями – суттєвий елемент системи бухгалтерського управлінського обліку підприємства загалом. Специфічний характер завдань управління розрахунками з покупцями знаходить відповідне відображення в організаційній системі, яка передбачає аналіз фінансової діяльності підприємства, реалізацію і контроль за реалізацією товарів, робіт, послуг.

2.2. Облік розрахунків з покупцями на сільськогосподарському підприємстві

Розрахункові взаємовідносини між покупцями і ФГ «Хорс-КЛМ» виникають у процесі господарської діяльності підприємства, і цим відносинам, як правило, повинне передувати укладання договорів (контрактів) купівлі-продажу товарно-матеріальних цінностей, угодою на виконання різних робіт, надання послуг. Документальне оформлення розрахунків з покупцями та замовниками представлено на рис. 2.5.

Рис. 2.5 Документальне оформлення розрахунків з покупцями в ФГ «Хорс-КЛМ»

Джерело: узагальнено автором

Для зручності ведення обліку розрахунків з покупцями і замовниками бухгалтерії підприємства необхідно відібрати та сформулювати в робочі альбоми документів носії облікової інформації, до яких можуть належати типові форми документів (табл. 2.1) або документи, які самостійно розроблені фахівцями.

Таблиця 2.1

Перелік форм первинних документів для обліку розрахунків з покупцями в
ФГ «Хорс-КЛМ»

№ з/п	Документ	Призначення документа
1	Видаткова накладна	Списання товару продавцем та оприбуткування покупцем. Визначає вартість та кількість відвантаженої продукції за номенклатурою
2	Платіжне доручення	Розпорядження грошовими коштами на рахунку в банку
3	Простий вексель	Виписується позичальником (векселедавцем) і містить зобов'язання сплатити певну суму грошей кредиторю
4	Переказний вексель	Виписується кредитором (векселедавцем) і містить пропозицію позичальникові сплатити певну суму грошей третій особі
5	Виписка банку	Надходження на поточний рахунок авансів від покупця
6	Платіжна вимога доручення	Розпорядження грошовими коштами на рахунку в банку
7	Акредитив	Містить зобов'язання банку-емітенту, за яким цей банк за дорученням клієнта проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь бенефіціара.
8	Прибутковий касовий ордер	Оформлення операцій з надходження готівки до каси підприємства
9	Видатковий касовий ордер	Оформлення операцій видачі готівки з каси підприємства
10	Товарно-транспортна накладна	Як супровідний документ для доставки вантажу, проведення розрахунків за виконані транспортні послуги, нарахування заробітної плати водію з метою відображення в обліку транспортної роботи.

Джерело: узагальнено автором

Порядок організації розрахунків ФГ «Хорс-КЛМ» представлено на рис. 2.6.

Для обліку розрахунків за надані послуги на ФГ «Хорс-КЛМ» використовують рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», який має наступні субрахунки: 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та 362 «Розрахунки з іноземними покупцями».

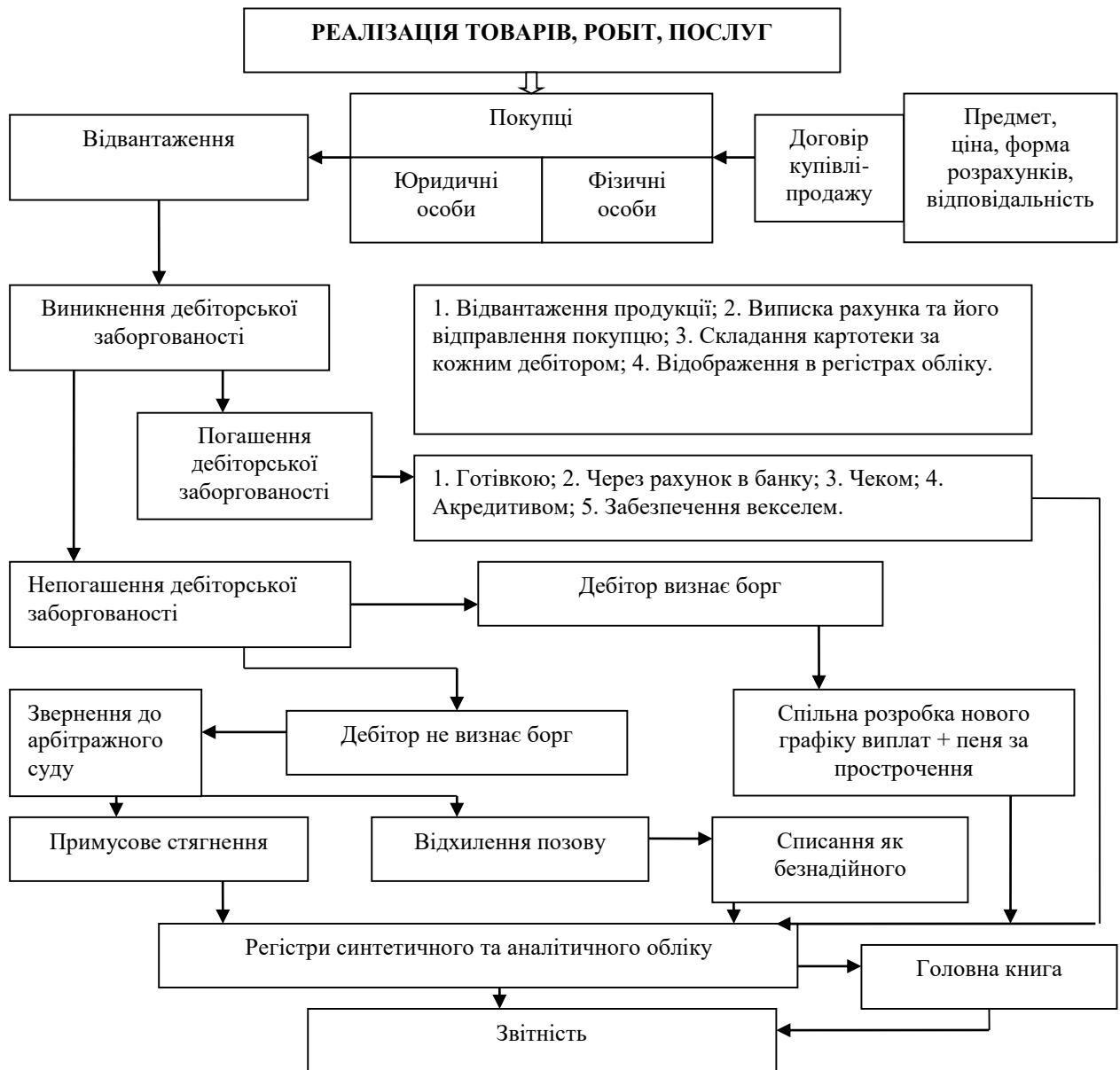

Рис. 2.6 Порядок організації розрахунків ФГ «Хорс-КЛМ»

Джерело: узагальнено автором

Бухгалтерські проводки по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» в ФГ «Хорс-КЛМ» в 2019 р. узагальнено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Бухгалтерські проводки по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»
в ФГ «Хорс-КЛМ» в 2019 р.

Документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
Договір, накладна	Вартість відвантаженої готової продукції, товарів, робіт і послуг	36	70	2350,0
Прибутковий касовий ордер	Отримані грошові кошти в касу від покупців і замовників	30	36	2100,0
Виписка банку	Зарахування коштів від покупців і замовників за реалізовану продукцію, роботи і послуги	31	36	1965,0
Договір, вексель	Відображена заборгованість покупців, яка забезпечена короткостроковим векселем	34	36	2200,0
Довідка бухгалтерії	Списана дебіторська заборгованість, визнана безнадійною	38	36	1543,0
Довідка бухгалтерії	Аванси, зараховані в часткову оплату рахунку	681	36	1320,0
Договір, Претензійний лист (акт)	Визнання штрафів, пені, неустойок, пред'явлених покупцем	948	36	925,0

Джерело: узагальнено автором

Аналітичний облік за рахунком 36 ведуть у розрізі покупців, контролюючи нарахування боргу та його оплату за кожним документом.

В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що стабільність фінансового стану ФГ «Хорс-КЛМ» залежить від правильності та доцільності здійснених розрахунків з покупцями, які безпосередньо впливають на показники ліквідності, платоспроможності та фінансового стану підприємства.

2.3. Система та інструменти контролю розрахунків з покупцями на сільськогосподарському підприємстві

З метою проведення контролю розрахункових операцій з покупцями необхідно використовувати різні методи перевірки, а також проводити суцільні чи

вибіркові інвентаризації розрахунків.

Під час проведення контролю розрахунків з покупцями в ФГ «Хорс-КЛМ» людині яка здійснює контроль необхідно встановити наступні основні елементи системи контролю, які узагальнено на рис. 2.7.

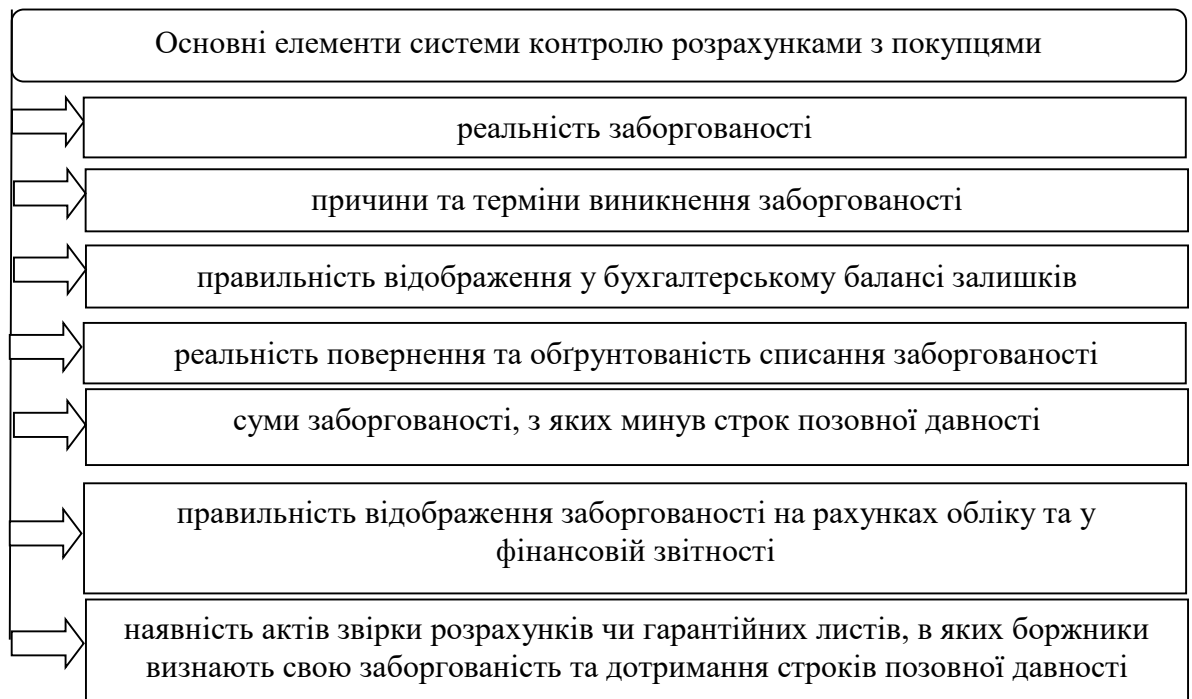

Рис. 2.7. Основні елементи системи контролю розрахунками з покупцями

Джерело: узагальнено автором

До основних напрямів контролю розрахунків з покупцями в ФГ «Хорс-КЛМ» відносять перевірку:

- ✓ достовірності даних бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями;
- ✓ наявності, правильності оформлення і дотримання умов договорів;
- ✓ дотримання діючих нормативних актів в частині відшкодування витрат по службовим відрядженням в межах України;
- ✓ дотримання чинного законодавства, правомірності, доцільності та обґрунтованості управлінських рішень відповідних посадових осіб при здійсненні розрахункових операцій з покупцями.

Джерелами інформації для контролю операцій з покупцями в ФГ «Хорс-КЛМ» є: первинні документи (виписки банку, касові ордери, рахунки-фактури,

товарно-транспортні накладні); облікові регістри (журнал №1, 2, 9, Головна книга); форми звітності (форма №1 «Баланс»); дані інвентаризації, акти звірки розрахунків тощо.

Об'єкти контролю стану розрахунків з покупцями в ФГ «Хорс-КЛМ» узагальнено на рис. 2.8.

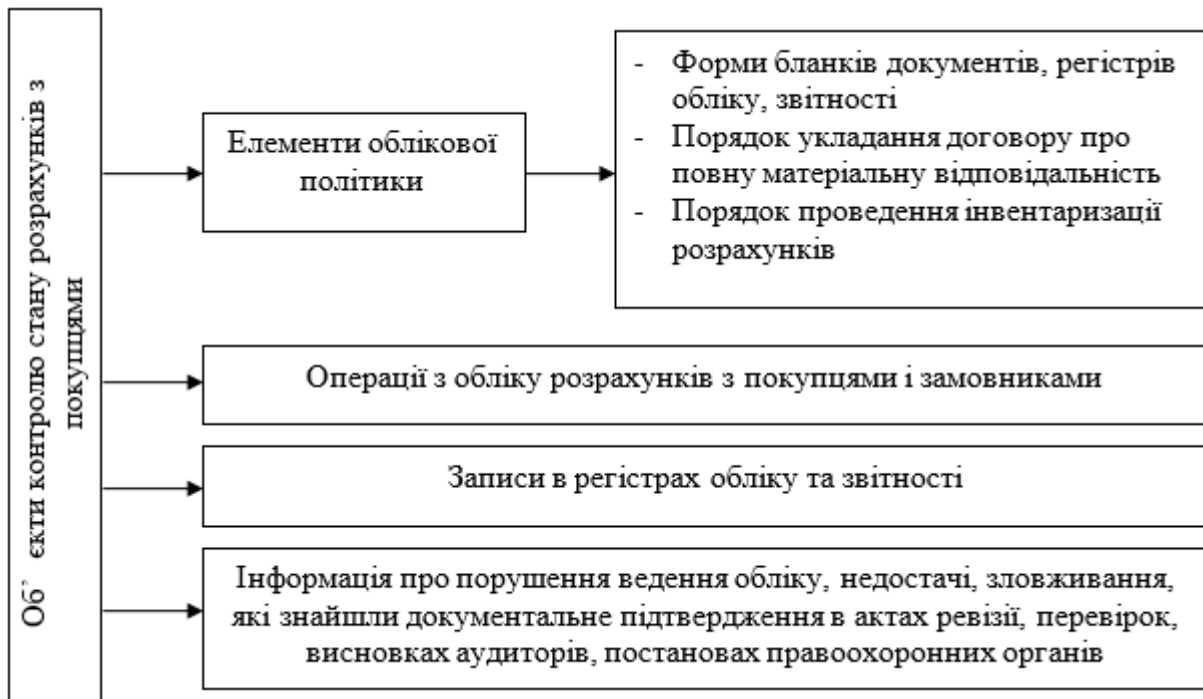

Рис. 2.8. Об'єкти контролю стану розрахунків з покупцями в ФГ «Хорс-КЛМ»

Джерело: узагальнено автором

Контроль розрахункових операцій слід починати з перевірки правильності оплати за реалізовані матеріальні цінності, а також повноти списання відвантажених цінностей.

Облік та контроль розрахунків з покупцями та замовниками в ФГ «Хорс-КЛМ» це необхідний елемент управління, він передбачає дослідження виконання виробничої програми, відхилення від плану и завданих параметрів, напрямки перспективного розвитку підприємства після прийняття відповідних управлінських рішень.

ФГ «Хорс-КЛМ» у своїх відносинах з покупцями й замовниками повинні передусім брати до уваги їхню платоспроможність, не допускати відвантаження

продукції платникам без передоплати, стежити за виконанням ними законодавчо встановленої матеріальної відповідальності за затримку платежів.

В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що раціональна системи організації обліку та контролю розрахунків з покупцями в ФГ «Хорс-КЛМ» є одним з ключових завдань у вирішенні проблем, що виникають під управління підприємством з метою оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю господарської діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

1. Економічні взаємовідносини з іншими суб'єктами господарської діяльності, фізичними особами, державою є об'єктивною необхідністю діяльності кожного підприємства. В процесі дослідження визначено, що підприємства, які реально функціонують, завжди реалізують свої товари, продукти чи послуги іншим суб'єктам на ринку. В таких відносинах підприємство чи організація виступає як продавець, а інші підприємства, фізичні особи, державні органи, інші суб'єкти господарювання як покупці та замовники.

2. Діюча нормативно-правова база сприяє правильному відображенню в обліку дебіторської заборгованості та її погашення. Чітко вказані терміни позивної давності. Багатьма вітчизняними науковцями досліджується дане питання. Також велика увага приділяється розрахункам з покупцями і замовниками в періодичних виданнях бухгалтерського спрямування.

3. Механізм управління – це спосіб організації управління суспільними справами, де взаємопов'язані методи, засоби і принципи, що з рештою забезпечує ефективну реалізацію цілей управління. Наявність великої кількості методів і прийомів управління дебіторською заборгованістю, серед яких найбільше поширені надання знижок, збільшення термінів погашення, використання факторингу та ін.. проте більшість з них необхідно адаптувати до умов підприємств хлібопекарської промисловості України.

4. Побудова аналітичного та синтетичного обліку на досліджуваних підприємствах забезпечує отримання даних про заборгованість, щодо покупців та замовників своєчасно за строками сплати. Дана організація обліку забезпечує управлінський персонал вичерпаною оперативною інформацією, щодо фактичної заборгованості покупців перед підприємством і підприємства перед постачальниками за реалізовану продукцію та придбані матеріальні цінності. Дана інформація дає можливість приймати ефективні рішення.

5. Мета контролю розрахунків з покупцями і замовниками - це підтвердження достовірності, повноти, реальності і законності обліку дебіторсько-

кредиторської заборгованості у звітності, тобто у балансі підприємства.

6. Основним завданням контролю розрахунків з покупцями та замовниками на досліджуваних підприємствах є перевірка правильності відображення даних в первинних документах: договір, рахунок-фактура, податкова накладна, платіжне доручення, акт прийняття здачі робіт. У системі контролю розрахунків з покупцями і замовниками велике значення займає інвентаризація. При цьому перевіряються виникнення і строки погашення дебіторської заборгованості, простроченої заборгованості, а також оцінка дебіторської заборгованості.

7. Система управління використання результатів аналітично-контрольної роботи формування розрахунків з покупцями та замовниками підприємства відіграє важливу роль. Так як, контроль та аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості є одним з ключових завдань у вирішенні проблем, що виникають під час поточного управління досліджуваних підприємств з позиції оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугай Н. О. Дебіторська заборгованість та її аналіз у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/18765/1/462-470.pdf>
2. Василюк А. Я. Стан та проблеми обліку розрахунків з покупцями та замовниками. URL: http://www.rusnauka.com/17_AND_2015/Economics/7_89281.doc.htm
3. Вєревченко А. П. Информационные ресурсы для принятия решений : учеб. пособие. Москва : Академ. Проект, 2002. 560 с.
4. Волковицька О. М. Формування системи внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3613>
5. Господарський кодекс України від 16 січня 2004 № 436. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
6. Гребенюк Ю.С. Особливості аудиту реалізації продукції. URL: http://www.rusnauka.com/10_DN_2013/Economics/7_132571.doc.htm.
7. Гудзинський О. Д. Теоретичні аспекти формування обліково-аналітичного механізму менеджменту. *Облік і фінанси АПК*. 2008. № 3. С. 89–93.
8. Гуцайлюк З. Деякі питання реформування системи бухгалтерського обліку: концепція та реалізація. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2007. № 10. С. 11-17.
9. Гуцаленко Л. Стратегічний облік і контроль у формуванні фінансових результатів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2010. № 12. С. 24–32.
10. Гуцаленко Л. В. Контроль дебіторської заборгованості: організація і методика здійснення. *Економічні науки. Сер. «Облік і фінанси»*. 2011. Вип. 8 (29). Ч. 2. 547с.
11. Дарнопих Г. Сучасні проблеми економічної безпеки України. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. №1. С. 142-150.

12. Дем'яненко Н. О. Система підвищення ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2016/Economics/10_83273.doc.htm
13. Добровольська О. В. Сучасна система організації контролю за дебіторською заборгованістю підприємств. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 1. С. 5-11.
14. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інструкція, Наказ Міністерства фінансів України 30.11.1999 № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
15. Ковалко Н. М. Фінансово-правове регулювання спеціальних режимів розрахункових відносин (на прикладі паливно-енергетичного комплексу України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.: К. 2007. 228с.
16. Короткова А. О. Проблеми організації обліку розрахунків з покупцями і замовниками на торгівельному підприємстві. URL: http://storage.library.opu.ua/online/conference/tez_48/6-78.pdf
17. Костинян К. Організація розрахунків з покупцями і замовниками. URL: <http://www.chtei-knteu.cv.ua/REU2013/viewtopic.php?f=4&t=29>
18. Кузьминчук Н. В. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в умовах економічної кризи. URL: www.rusnauka.com/3_ANR_2015/Economics/10_99356.doc.htm
19. Лернер Ю. І. Принципи організації бухгалтерського обліку для забезпечення економічної безпеки банку. URL: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Актуальні_проблеми_управління/2011/62/pd
20. Лукава І. М. Місце внутрішньогосподарського (управлінського) обліку в системі управління сільськогосподарським підприємством. *Агроінком*. 2006. №3-4. с. 23-25.

21. Макаренко А. С. Обліково-інформаційне забезпечення відповідальності малого бізнесу лісового сектору в контексті вимог часу. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/viewFile/7386/7146>.

22. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 635. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF13052.html

23. Мовчан Л. А., Писаченко Л. П. Проблеми обліку розрахунків з покупцями і замовниками та напрями їх вирішення. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/2286/1/20160428-29_TEZY_V3_P067.pdf

24. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" Наказ Мінфіну від 07.02.2013 р. №73: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

25. Пархоменко В. М. Розрахунки з покупцями та замовниками: обліковий аспект. URL: http://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/61_3/142.pdf

26. Податковий кодекс України : Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

27. Подолянчук О. А. Сутність обліково-аналітичної інформації та її роль у системі контролю сільськогосподарського підприємства. *Економіка АПК*. 2010. № 3. С. 54 – 57.

28. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні Національний банк; Постанова, Положення, Форма типового документа від 15.12.2004 № 637 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0040-05>.

29. Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Інструкція правл. НБУ від 29 берез. 2003 р. № 135. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

30. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

31. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань Мінфін України; Наказ, Положення від 02.09.2014 № 879 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>

32. Пушкарь І. В. Проблемні аспекти обліку розрахунків з покупцями та замовниками. URL:

http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2016/Economics/7_166686.doc.htm

33. Рибалко О. М. Деякі аспекти ефективного управління дебіторською заборгованістю. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. № 1 (9). с. 164-169

34. Сарапіна О. А., Мигович А. С. Теоретичні засади управління дебіторською заборгованістю. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2014. № 4 (76). С. 192-198

35. Скрипник М. І. Проблеми обліку та управління розрахунками з покупцями та замовниками. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2013_25_39

36. Трусевич І. О. Проблеми обліку дебіторської та кредиторської заборгованості і пропозиції щодо їх вирішення. URL:

http://www.rusnauka.com/39_VSN_2015/Economics/7_182788.doc.htm

37. Цивільний кодекс України від 16 січня 2004 № 435. URL:
<http://www.zakon.rada.gov.ua>

ДОДАТКИ